

EUGENIKA I MORAL

POD riječju kontrola hereditarnosti iznosi se danas pred nas znanost i umijeće.

Znanost bi bila preventivna selekcija kandidata rođenja, a u koliko je umijeće, spada ona na liječnika, na pravnika, na političara, od kojih svaki u svome polju, upotrebljava najzgodnija sredstva, da izvrši ovu selekciju.

Radi se o tome, kako nam njezine pristaše tvrde, da se za dobro ljudskoga roda podupire rađanje najboljih, a priječi rađanje najgorih. Namjesto kaprica spolnoga nagona, neka se uvede racionalizacija njegovih proizvoda, pa ćemo onda napokon postići higijenu rasa i politiku napućivanja, ukratko zavladat će eugenika.¹

U kontekstu materijalističke filozofije ne mogu se korisno raspravljati problemi, što ih iznosi eugenika.

Kada bi bilo istinito, da civilizacija, ta nježna biljka, živi samo od djelovanja neprestane ljudske energije, koja je i sama rezultat stvaralačkog nagona u višim oplodnim plazmama, onda bi bez sumnje trebalo priznati, da ona bitno ovisi o rasi. Samo narodne aristokracije mogle bi svijetu obećavati civilizaciju.

Prema tome čovječanstvo se mora izroditi miješanjem krvi. Ako ove naravne elite budu prožete nižim ljudskim elementima, koji rađaju mnogo djece, onda će zbog sve to veće proletarizacije potomstva nastati pogibelj, da se doskora iscrpu naslijeđene zalihe, kojima je bila zadaća, da podignu kulturu do najvećeg stupnja.

Uzalud nam ovakovo shvaćanje nasljeđivanja prikazuju kao novu biološku revelaciju. Mi ga ne možemo nikako primiti. Mi ga zabacujemo zbog postulata, što ih predpostavlja i zbog posljedica, što iz njega proizlaze.

Ono pretpostavlja, da su ljudske rase bile, i da jesu i da će uvijek ostati različite; imaju doduše neke svoje specijalne mogućnosti, ali isto tako i svoja nepopravljiva ograničenja. No ta supozicija, koja je daleko od toga, da je priznaju svi etnolozi, i koja se protivi povijesti, teško se da u sklad dovesti s inače sigurnom naukom, o jedinstvenosti ljudskoga roda.

G. Pearl, direktor instituta za biološko istraživanje na sveučilištu Johna Hopkinsa u Baltimoru, izjavio je na kongresu svjetskog pučanstva u Genevi od 31. VIII. do 3. IX. 1927., u svom izvještaju o biologiji i o porastu pučanstva, kako ta nauka uči, da gibanje pučanstva ovisi od apsolutnog matematičkog i biološkog determinizma. Tu nema nikakva mjesta ni za utjecaj ekonomskih, socijalnih, političkih ili vjerskih prilika, a osobito, da na to ne djeluje ni ljudska sloboda ni čovjekova volja.

¹ Glavne direktive te politike napućivanja vidi: dr. Herman Werner Siemens: *Théorie de l'hérédité, Hygiène de races et politique de peuplement*. Francuski prijevod (od Mme Arone) kod Legrand, Paris 1929.

Dokaz, kojim bi se taj utjecaj htio dokazati, jest za g. Pearla — a « njim se, kako se čini, slaže, i doktor Suinens, — samo ludost, koja se rada iz konzervativnog protivljenja svakoj novoj ideji, a ono potječe od one stare smicalice, »od vjere u logiku a priori, koja se protivi jednostavnim činjenicama iskustva.«

Pa makar i nas ubrojili među natražne i nepopravljive logičare, ipak ne možemo nikako dopustiti one asimilacije, što je hoće da uspostavi g. Pearl između evolucije muhe i čovjeka; mi i nadalje mislimo, da se njegov izvještaj o gibanju pučanstva ne može smatrati čisto znanstvenim, ako je istina, kako bi to htio g. Pearl, da je samo ono znanost, što se temelji na činjenicama materijalnog i direktnog iskustva.

A što se tiče posljedica, koje proizlaze iz ovakovog shvaćanja nasljednosti, prekomorski pisci su ih s velikom iskrenošću razložili. Američki će narod propasti, kažu nam oni, kada budu poplavljeni od *obojenih naroda*, ili ako bude asimiliran — što je gotovo jednaka propast — Slavenima ili stanovnicima Sredozemnog mora.

Slične su nauke pobudile fanatizam Ku Klux Klana. Njih ne će nikada primiti ni razum ni kršćanska savjest.

Da bi se mogli znanstveno raspravljati problemi, što nastaju iz eventualne kontrole nasljedstva, treba samo pitanje ove kontrole postaviti u kontekst spiritualističke nauke, koja jedina računa sa svim ljudskim realnostima. Pristaše spiritualizma nipošto ne ničeju determinističkih veza, koje uklopljuju u se mnogobrojne životne pojave. Ali oni drže, da je netočno, ako se iz te činjenice izvodi, da je život samo jednostavna energija mehaničkog reda, te misle, da se intima životna aktivnost ne da doseći ekskluzivnim istraživanjem fizika ili kemika.

Oni naprotiv misle, da život utječe na mrežu determinizma u svoj njegovoj cjelini, ali se nigdje u njemu posve ne gubi, nego ga savija u organe, ne raskidajući pri tome njegovih okašca; tako učenjak pače i u živom tijelu, može uvijek slijediti tkivo materijalnih sveza, a da im ne može nikada doći na kraj.

Jer ako je istina, da se život očituje u redu cjeline, onda ga analiza može samo da razori. Najbolji način, da se promotri život jest onaj, u kojem ima najviše sinteze, a to je onaj, kad ga promatramo u točki, gdje se sva njegova energija stječe, a ta je: svijest. O tu će se intuiciju razbiti svi mehanički sistemi.

Bilo kako mu drago, jedna činjenica stoji i njena sigurnost ne ovisi ni o kakvoj hipotezi: *raison d' être* čovječanstva i njegova budućnost se više nalazi u individuumu nego li u rasi.

Individuum nije nikako podređen povećavanju rase. On nikako ne naliči na kapljice vode u rijeci, kojih nestaje u tijeku rijeke, pošto su saopćile svoj udio kratkotrajne energije; naprotiv, individuum preživljuje neprestano prolaženje svega, što nije on: obitelj, države, narode i rase.

On zauzima u svijetu središte dostojanstva i finalnosti. Uza svu svoju autonomiju može i mora se on uvrstiti u neki kozmos, koji ne donosi sa sobom nikakvo drobljenje bića; u socijalni organizam, a taj je u redu svrhunaravnih realnosti: mistično Tijelo

Kristovo; tu će taj individuum biti usavršen, a ne apsorbiran; tu će naći transcendentno usavršenje svega onoga, što je dizalo njegovo biće iznad drugih živih bića, i što ga čini ljudskom osobom.

Ljudska osoba! To je živo vrelo pravā i dužnosti i stoga treba točno odrediti njegove zahtjeve, da se uzmožne sa moralnog stanovišta prosuditi kontrola nasljednosti.

Prema eugenistima ova kontrola nosi u sebi dvije vrste mjera: jedne su zakonodavne a druge su liječničke. Prve nastoje zapriječiti ženidbu individuuma, kojih bi potomstvo moglo škoditi rasi.

Druge su mnogo radikalnije te idu zatim, da samom organizmu ovih individua zapriječe potpuno vršenje njegove reproduktivne funkcije.

Što vrijede te mjere?

Teško i zamršeno pitanje! Upustimo se u nj u nadi, da ćemo se — ako ne možda složiti — a ono barem razumjeti.

I. Zakonska kontrola nasljednosti.

Promotrimo najprije s moralnoga gledišta zakonsku kontrolu nasljednosti.

Između zakonskih mjera, koje se odnose na kontrolu nasljednosti, osobitu pažnju zaslužuje ona, koja traži obilgatnu predbračnu svjedodžbu.

Ta je mjera nadahnutā velikom idejom pravednosti, ona nastoji zapriječiti nelojalna iznenađenja, koja je Brieux opisao u svojim *Avaries*. Ona bi pače — ako ćemo vjerovati nekim njezinim širiteljima — htjela počī i dalje: htjela bi da ljudima postavi neku vrstu brane, ako bi se za njihovo potomstvo moglo očekivati, da će biti ispod bijološke sredine.

Jer »pravi biolog«, kako kaže g. Hermann u svojoj *Théorie de l'hérédité*, pravi biolog ne može shvatiti, kako bi se takvim ljudima moglo dopustiti, da rađaju neprijatelje rase.«

Tako se dakle obveza predbračne svjedodžbe prikazuje u dva vrlo različna oblika, koje ne smijemo pomiješati, ako hoćemo da prosudimo njihovu moralnost.

Svjedodžba može biti poluslužbena i privatnoga karaktera, a može biti i službeni dokumenat javnoga karaktera. U prvom slučaju svjedodžba za vjenčanje bila bi spis, što bi ga potpisao liječnik, koji bi svjedočio, da su budući bračni drugovi bili pregledani za njihovu ženidbu i da su si međusobno saopćili rezultat te pregledbe. Ovaj rezultat ostaje tajan. Državnom službeniku bilo bi dosta znati, da budući ženici znaju za međusobno stanje i da primaju na se svu odgovornost.

U drugom bi slučaju predbračna svjedodžba morala biti pokazana kvalificiranom zastupniku državne vlasti. Jer do njegova bi znanja stajala zakonska autorizacija ženidbe.

Moralka nema ništa načelno da predbaci predbračnoj svjedodžbi, ako se ona promatra kao poluslužbeni dokumenat privatnog karaktera.

Kad vjerska ženidba redovno zahtijeva ispovjednu svjedodžbu, zašto onda ne bi građansko ženidbeno pravo zahtijevalo svjedodžbu o liječničkoj pregledbi?

Možda bi ženidbeni kandidati zbog obligatne svjedodžbe odustali od ženidbe, kad ih već inače njihova tupa savjest nije mogla da odvraća od gadne prevare?

Možda bi i neki roditelji, koji u ženidbi svoje djece brižnije gledaju na imovinu negoli na zdravlje, također od nje odustali? Možda, možda?...

Ipak se čini, da bi bilo bolje, da se predbračna svjedodžba, koja ima poluslužbenu i diskretnu vrijednost, radije uvede u ćudoredne običaje negoli u zakone. Posredovanje zakona, koje bi htjelo potkrijepiti obligaciju te svjedodžbe lako bi ostalo iluzornim sve dotle, dokle god te svjedodžbe ne budu imale javnoga karaktera, t. j. dokle god ne budu saopćena kompetentnoj vlasti, da postane nužnim uvjetom za priznanje građanske ženidbe.

Ali iz javnosti te svjedodžbe nastaju — tko toga odmah ne vidi? — najveće poteškoće sa moralnoga stanovišta. Jer ne samo da se javno slabo uzgojeno mišljenje buni protiv tome, da se povređuje ono, što pripada intimnom životu čovjeka, protiv toga se buni i diže — s a v j e s t.

Što bi u tome slučaju postalo od službene tajne? Što bi bilo od lične nepovredljivosti?

Zar ćemo se pozvati na opće dobro? No to znači kompromitirati samo opće dobro, ako se ne obaziremo na zakone, koji štite ljudsko općenje i ako hoćemo na pitanje higijene svesti stid, čuvstvo ljudskog dostojanstva i dužnost pravde.

Može biti ženidbâ, koje zdravstveni interes ne svjetuje, ali ih zahtijeva viša dužnost naknade ili regulisanja.

Osim ovih razloga, što su uzeti iz individualnog morala, i koji bi, ako se uzmu sami za se, mogli, kako se čini, suziti pitanje kontrole nasljedstva, koje je dobrim dijelom političko, ima i drugih momenata iz socijalnoga morala.

Svaki je zakon nepravedan i bez ikakve podloge, ako njegove socijalne posljedice ruše ljudski red i društvo, koje se sastoji u poštivanju ženidbe, u obiteljskoj stalnosti, a počiva na dragovoljnom jedinstvu dvaju bića, od kojih svako, ima dostojanstvo osobe.

A čini se, da takve moraju biti posljedice zakona, koji bi predbračnu svjedodžbu nametnuo kao uvjet ženidbe.² Jer priječeći ženidbu, taj bi certifikat nužno umnožio »slobodne« brakove.

² Siemens izjavljuje, da je predbračni certifikat od slabe vrijednosti i dodaje: Ako ti certifikati mogu imati tu prednost da jače istaknu važnost zdravlja u ženika, to jednako imaju i svoju slabu stranu, da uklone od ženidbe baš najtankačutnije individuume; dok su oni lakoumniji — koji su u većini — i onako skloni, da se slabo obaziru na zdravlje i zdravstvene certifikate. O. c. p. 83.

On bi tako proizveo učinak, koji je posve oprečan onome, zbog kojega je izdat. Tako ljudski zakonodavci, htjeli oni ili ne htjeli, dolaze do granice svoje moći u psihološkim i socijalnim realnostima.

I što se više oni grade, da ih ne znaju, to su im više podvrgnuti. Činjenice se dižu protiv zakona, a kontradikcije razaraju same zakone.

Tako je n. pr. u Norveškoj nametnuta predbračna svjedodžba, a sušičavima nije zabranjena ženidba, s jednostavnoga razloga, jer ih je vrlo mnogo.

Što bi zahtijevala higijena, to politika odbija. Zdravi se i praktični osjećaj, koji je tako potreban za vladanje ljudi, osvećuje ideologiji.

Ipak se neki biolozi ne će da priznaju, nadvladanima. Budući da čisto zakonske mjere, kako oni kažu, ostaju na površini, to se treba u isti mah uteći i zakonskim i liječničkim mjerama.

Ispitajmo, što vrijede te mjere sa stanovišta morala.

II. Zakonita liječnička sterilizacija.

Danas se u svijetu — osobito u Americi, u Engleskoj i u Švicarskoj — javlja mišljenje, koje se nikako ne smije zanemariti, a ide za tim, da se uvede zakonita sterilizacija nesposobnih.

Promicatelji tih zakona rekoše isprva, da u te nesposobne spadaju: zločinci, ludaci i suludi. Sjetimo se teksta zakona od 9. ožujka 1887. u državi Indiana:

»Uzevši u obzir da nasljednost igra vrlo važnu ulogu u prenosu suludosti i slaboumnosti, kongres je odredio, da se obilgatno naloži državnim ustanovama, koje čuvaju nepopravljive zločince, ludake, slaboumne, da u svoju upravu osim ostalih zavodskih liječnika prime još dva iskusna kirurga.

Kada stručnjaci i Vijeće budu držali, da se pregledanim individuima ne smije dopustiti prokreacija, i da nema nikakve vjerojatnosti, da će se ti individui duševno popraviti, tada treba pozvati kirurge, koji će te različne pojedince operirati, kako misle, da je najsigurnije i najuspješnije da postanu neplodni.«

Međutim je malo po malo izbila na javu ideja, da se među nesposobne ubroje ne samo ona bića, što imaju kakvu fizičku ili moralnu manu, nego i svi oni, koji, tim što pripadaju nižoj rasi, predstavljaju pogibelj za višu rasu.

Pogledajte — upozoruju nas sa stravom — užasnu revelaciju statistikâ. Od deset ženidaba ako je mati američke rase; rađa se 27 djece; 31, ako je ona crnačke rase; 56, ako je kanadske, a 62 djece, ako je mati Poljakinja. Šta će dakle biti od američke rase?

Po svoj će prilici ona iza jednog stoljeća biti samo sićušni faktor Sjedinjenih Država. Oslanjajući se na sadašnju visinu nataliteta, možemo predvidjeti, kako veli doktor Davenport, da će

³ Jean Rostand, *De la Mouche à l' Homme*, p. 206.

iza 2 stoljeća od 1000 diplomiranih studenata Harvardskoga Sveučilišta ostati samo 50 postotaka, dok će se međutim 1000 Rumunja iz Bostona povećati na 100.000.⁴ Pogibao što prijeti američkoj rasi još više raste, ako se pogled svrati na prirast obojenih ljudi.

Havajski otoci, što su pripojeni Sjedinjenim Državama, pokazuju to na potresan način. Iza nekoliko godina bijelog gospodstva, koje je ponajprije urodilo propašću tamošnjih domorodaca, nadošla je invazija japanskoga radnika.

Danas je američki radnik, američki trgovac, američki ratar, pače i američki poduzetnik — prava rijetkost; međutim japanska društva kupuju najljepše nasade, uzgajaju najljepši šećer i najljepše ananase.

Dobra polovica stanovnika na tim otocima jesu Japanci, dok su Američani zapravo »izolirani«, kao kakva aristokracija, što opada. Godine 1917. bilo je 295 američkih rođenja, a 5.000 japanskih.⁵

Uzalud bi se moglo pomisliti na to, da se na dovoljan način poveća plodnost onih, što čine etničku aristokraciju. Životni standard — Standard of Life — se tome protivi.

Ali za što da se ne učini sporijim ritam rađanja inferiornih rasa? Zar aristokracija nema dužnosti, da se obnavlja odozgo, da zauvijek učini potomstvo zdravim i slobodnim od sumnjivih nasljednosti.

I eto, tu je Eugenička sterilizacija jedino djelotvorno sredstvo, da se odstrani pogibelj etničke infekcije, koja dolazi od bića, što su se individualno izrodila ili koja su socijalno niža. Neka se dakle ta sterilizacija unese u zakon!

Istina, ona još nije ušla u zakonik u ovom radikalnom obliku. U jedno 20 američkih država sterilizatorno zakonodavstvo primljeno je u ustav; mislilo se, da presuda suda, odluka liječničkog odbora u azilu ili u bolnici kao uvjet za operaciju, daju dovoljnu garanciju.

No zakoni su u Indiani, u New-Jerseyu, u New Vorku bili baš zbog toga poništeni, što u ovoj stvari nijesu dopuštali zakonitoga priziva, što ga 14 dodatak konstitucije Sjedinjenih Država mora da osigurava svakom građaninu. Tako je sterilizacija — ograničena na anormalne — bila u Sjedinjenim Državama u zadnje vrijeme izvršena na 3.233 lica; i to na 1853 muškarca i na 1.380 žena.

Birth Control, kontrola porodaja ide za tim, da uvede njenu širu primjenu. Ambicija naime eugenikâ ide mnogo dalje. Oni se nadaju, da će — kada se jednom usavrši diagnoza kogenije — moći zakonito upotrijebiti sterilizaciju, da tako radikalno odstrane ne samo luđake ili degenerirane ljude, nego i pi-

⁴ Siegfried, p. 107.

⁵ Stoddard, *Le flot montant des hommes de couleur*, p. 251.

jance, sušičavce, sifilične, slijepe, gluhe, grbave i uopće roditelje, kod kojih ima mogućnost, da će im potomstvo imati kakvih mana.

Kao kod cijepjenja, tako će i tu individuum bit prisiljen, da se podvrgne intervenciji, kojoj je svrha socijalna korist.⁸

III. Moralnost liječničke sterilizacije.

Kakva je moralna vrijednost svih tih mjera, bilo da su zakonom sankcionirane ili ne?

Ponajprije ih treba promotriti sa stanovišta naravnog morala. Rekoh naravnog morala, jer mislim na moral, kojega su direktive osvijetljene svijetlom razuma.

Taj je moral ljudski, prije nego što je bio kršćanski. Pa ako i moramo priznati, da je on samo onda potpuno ljudski, ako je kršćanski, ipak on sam od sebe stavlja neke zahtjeve, na kojima se osnivaju izvjesna prava čovjekova.

Ali kako se čini, pristaše eugeničke sterilizacije preziru više ovakovih prava.

Treba sterilizaciju zabaciti, iako se ona predlaže, samo kao kazna, kako je to namjeravao zakonski prijedlog u državi Nevadi, prema kojemu bi trebalo sterilizacijom kazniti sve zločince, koji su oskvrnili djevojčice ispod deset godina. Ta bi kazna bila neobični nazadak k barbarskim običajima sakaćenja zločinaca. Ne čudimo se, što je američko pravništvo proglasilo taj zakon države Nevade protustavnim. On bi takvim bio proglašen u svim državama, gdje čovjek ostaje građaninom.

Pozivati se na pisce srednjeg vijeka, pače na samog sv. Tomu Akvinskog, da se eugenička sterilizacija odobri kao zakonska kazna, značilo bi počinjati anahronizam. Ono, što je u idejama njihova vremena smetalo njihov razum, da iz načela, što su ih priznavali, nijesu izveli logične konsekvencije, raspršilo se malo po malo u sve većoj svjetlosti pravnih pojmova, koji su sve potpunije postojali čovječnima.

Kao što je ropstvo, što ga je Leon XIII. nazvao zločinom, našlo nekoć filozofa i teologa, koji su ga htjeli ispričati ili opravdati, tako je i zakonska sterilizacija imala svojih pristaša. Ali je nikakvo moderno zakonodavstvo ne prihvaća.

A kada se gdje god predlaže sterilizatorna operacija, ne biva to zbog kazne zločinca već zbog poboljšanja rase. Ona je u tome smislu bitno eugenička mjera.

No htjeti eugeničkom sterilizacijom poboljšati rasu znači dvostruko povrijediti prava čovjekova: ona, što ih ima kao individualno biće i ona, što ih ima kao socijalno biće.

Čovjek pojedinac jest — kako smo već istaknuli — osoba. On ima svoju vlastitu svrhu koja je superiorna svrsi obitelji, države, rase. Država, koja eventualno može imati pravo zahtijevati od nje, da svoj život izvrgne pogibelji zbog obrane domo-

⁸ Siegfried, p. 122.

vine, nema prava, da mu ga oduzme, niti da zahtijeva, da si ga sam oduzme, ili da ga osakati.

Ona pogotovo nema prava, da zahtijeva onakovo osakaćenje, kakovo ga nosi sa sobom eugenička sterilizacija.

To se naime osakaćenje ne smije promatrati samo u svojoj materijalnosti — onda bi ono bilo samo tjelesno osakaćenje, slično oduzimanju kojeg mu drago uda. Ono se mora promatrati u svojim učincima.

Posljedice ove operacije aficiraju sam život individuuma, koji joj se podvrgava. To mi je reklo više kompetentnih liječnika, s kojima sam se posavjetovao; pritome su istakli duboku međusobnu ovisnost između fiziološke seksualne potpunosti i između čovječje duševne potpunosti.

Dodajmo, da čovjek, ako ima pravo na život, ima i pravo, da ga predade drugima. Bez sumnje je ovo pravo ograničeno dužnošću, da ne rađa bića, što su nesposobna da žive zaista ljudskim životom, i da u društvu, kojega je pojedinac dio, ne širi mana, što su škodljive općem dobru.

No laćati se zakonske sterilizacije, da se čovjeku pomogne vršenje ove dužnosti, ostaje svejedno povreda njegova prava.

Čovjek, kao socijalno biće, ima zaista nepovredljivo pravo, da ostvari zajedničko dobro, koje će biti čovječje i prema tome moralnoga i osobnoga reda. Prva je dužnost države, da služi tom zajedničkom dobru. To je pače glavni razlog njezina bivanja.

Kako bi se onda mogla dopustiti takova racionalizacija rase, koja bi ometala to zajedničko dobro. Takova je eugenička sterilizacija, jer bi ljudima, što ih je učinila nerodnim, dala mogućnost, da se odsada sjedinjuju bez rizika. Ona bi dakle uvela bitnu promjenu u općenju muža i žene.

Ona bi od zakonite žene učinila prostitutku. Liječnici, kao n. pr. doktor Frederic John Mac Cann, predsjednik Lige za narodni život — League of National Life — u Engleskoj, svratili su pažnju naših suvremenika na kobne posljedice za zdravlje čovjeka i žene, koje dolaze od antikoncepcijonalne prakse. Na liječnike spada, da nam reknu, kakve bi posljedice donijelo za društvo mnoštvo sterilizovanih bračnih drugova.⁷ Kao moralisti i sociolozi mi moramo upozoriti, da je u istoj sterilizaciji pogibelj za raskalašenost i da je ona pravi atentat na ženidbu.

⁷ La Contraception, cause ordinaire de maladie, par le dr. F. J. Mac Cann, potpredsjednik Klinike od Chelsa, bolnički kirurg. Evo, što on veli o sterilizaciji: »Sterilizovati nesposobne jest banalan aksiom. No ako ćemo da budemo logični, zar se ne bi moralo sterilizovati one, koji su rodili nesposobne? Međutim, takovi mogu da imaju najčilije zdravlje. Hoće li oni pristati na to, da budu sterilizovani? Ne vjerujem.

To si još mogu da predstavim, da sifilitik ili žrtva kroničkoga alkoholizma mogu da budu smatrani kao individui bez vrijednosti za reprodukciju

Ona pače napada na samo jedinstvo između čovjeka i žene, premda se na prvi pogled činilo, da je približila jedno drugome; isključujući treće, naime dijete, ona rađa egoizmom u dvoje, a nukajući svaki individuum, da se koncentrira na sama sebe, razvr-gava ona i samu bračnu ljubav. Bračne bi se rastave umnožile, jer je činjenica, da su neplodni brakovi nestalni brakovi.

Sterilizacija bi dakle rasu — mjesto da je popravi — dove-la u pogibelj, da je ubije.

Napokon bi sva moralna ekonomija seksualnoga života po-stala iskrivljena. Ako bi naime u zakonitoj priznatoj ženidbi bilo slobodno tražiti seksualni užitak samo zbog njega samoga isklju-čujući pozitivno svaku odgovornost za rađanje, onda bi to bez sumnje značilo, da slična bračna općenja nijesu protiv naravi.

A zašto da se onda takova općenja osuđuju izvan ženidbe? Što je nedopušteno, kad se radi o milošnici, zar postaje poštenim, kad se radi o ženi?

I kad si u jednom društvu na hiljade i hiljade obitelji pomo-ću liječničkih ili kirurških intervencija osigura neplodnost u bračnom općenju, kako će se onda moći mladeži oba spola govori-ti o njezinoj strogoj dužnosti čistoće i stidljivosti, kako će ih se nadalje moći poticati, da se ženi, da osnuju obitelj?

Uzalud nam odgovaraju, da će se to i nadalje činiti. Pa ma-kar, no to će biti zbog nelogičnosti, od koje socijalni život neće imati duго koristi. Jer se prema opravdanoj napomeni Pavla Bu-reau-a⁸ »s izumima moralnoga reda događa isto, što i s izumima ekonomskoga reda.

I zaista oni se šire samo progresivno, i širenje i razvijanje njihovih posljedica, bilo bližih ili daljih, jest prema prilikama više manje brzo. Ali se ovaj posao stapanja i miješanja nepromjenljivo zbiva, jer socijalni život osjeća duboku potrebu suvislosti i logike.

Ne stoji dakle mnogo do toga, da li bračni drugovi, koji se drže antikoncepcijonalne prakse, još osuđuju i zabacuju druge ob-like spolne razuzdanosti. Jasno je naime, da društvo ne može u nekoliko godina izgubiti ploda od trinaest stoljeća, za kojih je —

vrste, no nitko ne može za sigurnošću unaprijed reći, kakovo će biti potomstvo, koje može da se rodi iz seksualnoga odnošaja dvaju zdravih individuum.

U svojoj sam vlastitoj praksi vidio achondroplosičkih luđaka, koji su proizašli iz bračnoga odnošaja muževa i žena, koji su po izgledu bili savršeno zdravi i krepki i koji su rodili drugu čilu i zdravu djecu. Da li su ti roditelji morali biti sterilizovani?

U jednom od opaženih slučajeva otac je bio poznati atleta, a mati uzor-žeske krepkoće. Zar bi oni pristali da budu sterilizovani? Prisiljen sam da negativno odgovorim na oba pitanja i da kažem, da čovjek i u životinjskom carstvu (tu činjenicu dobro poznaju oni, koji se bave timarenjem životinja) može naići na mnoga razočaranja u dobivenom potomstvu, pače i iza najbrižljivije selekcije mužjaka i ženki. Što više, činjenica je, da se polovica slaboumnih rađa od roditelja, koji imaju normalnu dušenost.« Str. 7.

⁸ Muckermann, p. 206.

sad s uspjehom sad s neuspjehom, ali uvijek postojano — bilo počavavano u seksualnoj disciplini.

Pitanje je sasvim drugčije. Radi se o tome, da se s jedne strane dozna, da li je eliminacija svake čudoredne stege logična posljedica prava intervencije ženidbenih drugova, da si osiguraju nerodnost u bračnom općenju, i s druge strane o tome, da se dozna, da li činjenice potvrđuju tu logičku povezanost.

Odgovor na ova dva pitanja ne može biti sumnjiv. Rad prilagodivanja napreduje, njegova je brzina pače vrtoglava. Već je tome četrdeset godina, što zabacivanje drugih oblika spolne raskalašenosti nije više ni tako općenito, ni tako duboko, a baš je širenje neomaltuzijske nauke i prakse mnogo doprinijelo tome opadanju.

Svaka obitelj, koja tvrdi, da ima pravo na seksualno uživanje, koje je umjetnim načinom postalo neplodnim, tim samim tvrdi, da čovjek i žena, kada misle, da imaju dovoljnih razloga, imaju pravo, da to uživanje rastave od tereta i od funkcije, što ga je narav s njim spojila.

Svojim vladanjem priznaje dotična obitelj, da je to uživanje samo za se svrhom seksualnoga čina, i da to uživanje opravdava intervencije, koje su kadre da zapriječe predaju života. Neizbježno je, da iz takvih afirmacija ne proizađu posljedice, koje se ne daju proračunati.

I kad bi država te zakonske mjere ograničila samo na nesposobne, ipak bi i onda prekoračila prava svoje vlasti. Na koji će način ona odrediti te nesposobne? Odgovara nam se: to su padavičavi i luđaci. No od ovih nema nikakve pogibelji, da se njihovo zlo raširi, ta oni su zatvoreni.

To su onda ljudi s bilo kojom manom; no gdje su takovi? Zar ih treba tražiti kod sušičavih, kod sifilitičnih, kod grbavih? No ta tjelesna mana može biti zajedno združena s intelektualnim i moralnim sposobnostima, koje će biti od koristi općem dobru.

A gdje ćete se konačno zaustaviti na tome putu? Po računima američkih eugenikâ, trebalo bi svake godine izvršiti kakvih 400.000 sterilizacija. U Sjedinjenim Državama bilo bi oko 15 milijuna ljudi, koje bi trebalo sterilizirati. Dakle bi se deseti dio morao podvrći sterilizaciji. Zatim bi došli na red crni i žuti...⁸

Pretjerani zahtjevi, reći ćete. Pa makar! No oni se nalaze u logici pravnog načela, koje državi priznaje pravo, da u obranu rase može intervenirati s eugeničkom sterilizacijom.

Ne, država nema toga prava, njezina zadaća nije, da drži klinike, nego da vlada.

Mjesto da sterilizuje zločince, neka nastoji, da im umanji broj, gledajući da moralnim uzgajanjem i vršenjem higijene promijeni njihovu okolicu; ako ustreba, neka ih izolira, ali ona prelazi granice svoje kompetencije, ako prodire do vrela ljudskoga života.

⁸ *Indiscipline des mœurs*, p. 467.

⁹ Muckermann, p. 296.

Država čini, što ne bi trebala činiti, a ne čini onoga, što bi morala da čini.

Da njezina politika pučanstvu ostane realnom, morala bi se zanimati za kobne učinke nekih mjerâ, koje zaista prijete ljudskome poretku, bilo što u samoj državi stvaraju nakazne privilegije za srećnike života, pa makar država usto morala opravdavati i socijalni egoizam; bilo što te mjere izvan države daju razumjeti, da je svemir stvoren zato, da bude stan bijelcima, koji se drže i proglašuju superiornim ljudima.

Tako se na najdjelotvorniji način pripravlja savez sviju onih, kojima bi ova aristokracija htjela danas zakrčiti put života.

Poslušajte što piše japanski profesor, Ryutarô Nagai:

»Svijet nije stvoren samo za bijele rase, nego isto tako i za druge. U Australiji, u Južnoj Africi, u Kanadi, u Sjedinjenim Državama ima velikih nezauzetih teritorija, koji čekaju, da budu nastanjeni, i premda građani država, što vladaju, ne će da idu onamo, ipak ne daju žutim narodima da u njih uđu.

Čini se dakle, da su bijele rase voljne prepustiti pticama i divljim životinjama ono, što uskraćuju svojoj braći žute rase.

Drskost i pohlepa, kojom si je plemstvo u nekim krajevima pridržalo najbolje zemlje, nijesu ništa, ako se prisposode s držanjem bijelih rasa prema rasama različne boje.»¹⁰

Eto riječi, koje odaju duboko čuvstvo. A evo opet, koje zvuče kao prijatna:

»Vi nagomilavate sve,« piše jedan azijski musliman, »vi nagomilavate sve, što treba za panislamski i panazijatski sveti rat, za džinovski obračun, za provalu novog Atile ili novog Tamerlana, koji će se služiti puškama i tanjetima namjesto kopanja i sulica.

Vi se oglašujete na glas razuma i pravde; treba vas dakle poučiti zviždanjem zamahnute, okrvavljene sablje!»¹¹

Dao Bog da slične lekcije ne budu nikakvo proroštvo. No priznajemo, da su takve riječi neizbježive i da su opravdani odgovor na zahtjeve etničke manjine, koja bi htjela da gospoduje svijetom.

Prema tome bi kontrolu nasljednosti pomoću uzakonjene sterilizacije, trebalo osuditi ne samo ukoliko vrijeđa individualna prava, nego i zato, što ruši i sam socijalni poredak.

IV. Sterilizacija i kršćanski moral.

Dosada sam bio samo na stanovištu naravnoga morala, a što je istom onda, ako se stavimo na stanovište kršćanskoga morala?

Onda se istom još jasnije pokazuje, da je ljudska savršenost moralnoga i osobnoga reda. Njezina je punina u duši.

¹⁰ Ryuto Nagay, *The Japan Magazine*; Stoddard, p. 17.

¹¹ Ahmet Abdullah, *Seen through Mohammedan Spectacles*, Dorum, oct. 1914; Stoddard, p. 18.

Kršćansko se dakle ćudoređe protivi svakoj kontroli nasljednosti, koja pretpostavlja, da zdravlje tijela vrijedi više od zdravlja duše ili koja dušu podvrgava slučajnostima zemaljskog života.

Ona se zatim protivi svakoj kontroli nasljednosti, koje bi socijalni učinak mogao potresti danim zakonima života. Po tim je zakonima život tako vezan za ženidbu, da ugovor, kojim se sklapa ženidba, postaje nevaljan, ako jedan od ugovoraća promišljeno hoće isključiti ovu predaju života.

Osim toga ženidba ima za zadaću još i međusobno usavršavanje dvaju bića, što se sjedinjuju. Jer su ta dva bića, ako su izolirana, nesavršena. »Socijalno i fiziološki savršeno biće jest par, kojih se svojstva, sposobnosti kao i seksualni organi međusobno nadopunjavaju.«¹²

Eto zbog čega kršćanski moral — premda preporuča umnoženje života — ipak ne mora da nužno potiče na intenzivnu i forsiranu kulturu ljudske rase iako je priznaje korisnom.

Kršćanski moral hoće razvoj života, ali u slobodi vjernih savjesti i on prema potrebi blaži neumjerenosti nagona, dozivajući ljudima u pamet, da uz dužnost rasti i množiti se, imaju također i tu dužnost, da to čine razumno.

Životinje se mogu da združuju ne misleći na sutra, no razumno se bića moraju tako sjedinjavati da naraštajima, što ih rađaju, osiguraju životna sredstva, što ih zahtijeva njihova narav.

Bio dakle spolni nagon u čovjeka ne znam kako jak, on ne smije pravno nipošto biti glavni pokretač umnožavanja ljudskoga roda. Zakonito oženjeni individuum, koji umnaža život izvršujući bračni čin, uzima time na se odgovornost za dijete. On ga mora hraniti, odgajati, pripravljati ga da izvrši svoju čovječju dužnost.

On mora dakle predvidjeti budućnost. No to predviđanje, koje lako može da postane sebičnim računanjem, ako se problemi rađanja ne postave u svijetlo Božjih zakona, jest za kršćanina samo opravdana regulatorna razboritost i čin vjere u Božju Providnost.

Postoji dakle, ako se zapravo hoće, kršćanski eugenizam, koji se posve slaže sa Stvoriteljevim nakanama. Taj eugenizam svjetuje moralizaciju duše a ne sterilizaciju organa. On direktno ne ide toliko za tim da promijeni čovjekovo tijelo, koliko njegovu okolinu. I tako se on eto protivi novopoganskom eugenizmu, kojega smo osnove malo prije promotrili, i koji se sterilizacijom koju brani, protivi sigurnim zahtjevima naravnoga i kršćanskoga ćudoređa.

Jer on rastavlja ono, što priroda, koja više štuje svoje dostojanstvo, sjedinjuje: zadovoljavanje naime najnižeg i najžešćeg nagona odjeljuje od dužnosti i od čuvstava, koje po Stvoriteljevoj

¹² Dr Bouglas, citirano kod Vermeerscha, p. 63.

osnovi moraju ublaživati žestinu toga nagona i pročišćavati njegove želje.

»Šta će biti od seksualnoga čina,« opravdano piše Pavao Bureau,¹³ »ako se umjetno liši svega onoga, što sačinjava njegovu veličinu i njegovu ljepotu? Sigurnost, koju garantiraju, jest nažalost samo sigurnost protiv duhovnom dijelu čina; mjesto da se nagon obuzda, on se još više razdražuje, jer se njemu u korist osigurava teško gospodstvo životinjstva.«

I Pavao Bureau navodi plemenite Försterove riječi, koje se posve opravdano mogu primijeniti na eugeničku sterilizaciju iako su rečene o antikonjecijonalnim mjerama.

»Svako dublje odgajanje čovjeka išlo je za tim, da smanji čisto sjetilni elemenat, da živinski nagon spoji s čitavim svijetom viših osjećaja, koje ga prekrivaju koprenom i koji ga više manje potiskuju natrag. No kakva je zadaća svake preventivne mjere, koja se poduzima proti začecu?»

Ona rastavlja taj tjelesni elemenat, tu žeđu za čisto tjelesnim užtkom od onih primjesa duhovnoga i čudorednoga života, od onih velikih otkupnih i posvetnih utjecaja, zadavajući tako duhovnome životu štetu od neprocjenljive važnosti; njen princip nije uostalom ništa drugo nego ukidanje svake kontrole duševne djelatnosti nad tjelesnim požudama.«

Jest, to konačno pretpostavljaju mjere eugeničke sterilizacije, koja je nadahnutu materijalističkim shvaćanjem života. Nečudorednost dakle tih mjera dolazi od osnovnog nereda, što ga uvode u ljudske vrijednosti. I stoga je eto dužnost savjesti, da ih smatra nedopuštenima.

Rekoh: savjesti. Jer će se u njoj zaista uvijek naći najsigurnije jamstvo za poredak ciljeva, što ih je Stvoritelj postavio, kad je ustanovio sjedinjenje čovjeka i žene u svrhu množenja ljudskoga roda.

Savjest mora da djeluje i u najtajnijim činima bračnoga života, ne, da traži nasladu već da ispuni svoju funkciju. Onda će se istom uzveličati ljubav, jer spolno sjedinjenje ne može biti najveći čin ljubavi osim uz uvjet, da ljubav kroz tijelo traži dušu, onu dušu, s kojom se, budući da je stvorena na sliku Božju ne može bez uvrede postupati kao s jednostavnim sredstvom za nasladu: ona ima pravo, da bude ljubljena zbog sebe same.

Kada bi tom idealu uspjelo, da se usadi u duše i u srca, onda bi predaja života, koja bi se uspješnije vršila u slobodi savjesti negoli silom kojega zakona, donijela možda svijetu tu nadu u bolje čovječanstvo, za kojim uzdiše eugenika.

Albert Valensin D. I.

¹³ O. c. p. 470.